DISSERTATIO MEDICA

DE PLEURO-PERIPNEUMONIA GASTRICA ET PHLOGISTICA.

QUAM, Deo duce, & auſpice Dei-parâ, in Auguſtiſſimo Ludoviceo Medico Monſpelienſi propugnabit JOANNES-BAPTISTA FRANCEZ Lapurdenſis in Bigerriâ, Artium Magiſter, & in auguſtâ Medicorum Monſpelienſium Univerſitate jam-dudùm ſtudioſus. Pro trimeſtri Aprilis anni 1785.

In Baccalaureatûs gradu conſequendo.

O quantum difficile curare morbos pulmonum! O quanto difficilius eoſdem cognoſcere, & de iis certum dare præſagium! BAGLIVIUS, *de Pleuritide.*

MONSPELII,

Apud JOANNEM-FRANCISCUM PICOT, Regis, Univerſitatiſque Medicinæ Typographum unicum.

M. DCC. LXXXV.

ARGUMENTABUNTUR

N. N. D. D. PROFESSORES REGII.

N. D. JOANNES-FRANCISCUS IMBERT, *Cancellarius & Judex.*

N. D. PAULUS-JOSEPHUS DE BARTHEZ, *Cancellarius & Judex, Adjunctus.*

N. D. FRANCISCUS DE LAMURE, *Decanus.*

N. D. GASPAR-JOANNES RENÉ, *Pro-Decanus.*

N. D. ANTONIUS GOUAN.

N. D. FRANCISCUS BROUSSONET.

N. D. FRANCISCUS VIGAROUS.

N. D. JOANNES SABATIER.

N. D. JOANNES-CAROLUS DE GRIMAUD, N. D. DE BARTHEZ, *Coadjutor.*

N. D. HENRICUS-LUDOVICUS BRUN, N. D. DE LAMURE, *Coadjutor.*

COLENDISSIMIS PARENTIBUS,

Suas in Arte Medicâ primitias, in reverentiæ & gratitudinis ſignum, ſacras vult,

Obſequentiſſimus Filius,
J. B. FRANCEZ.

DISSERTATIO
MEDICA
DE PLEVRO-PERIPNEUMONIA GASTRICA ET PHLOGISTICA.

ANTEQUAM de plevro-peripneumoniis nominatis diſſeram, expendendum venit cur haſce affectiones tali ſub nomine deſignaverim. Juxtà enim Cel. *Selle* « nihil eſt ordini rerum magis con- » ſentaneum, quam vim vocis explicare, ſi rei ſub » voce indicatæ, cauſas, vel naturam inquirere » velimus. » Itàque ut rectè mea ſtabiliatur opinio, duo ſufficiunt. 1°. Ut pleuritidem à peripneumoniâ

distinguere impossibile sit; 2°. ut indistincto utroque morbo, nullus in praxi medicâ se subripiat error. Atqui hæc duo certa sunt.

1°. Impossibile est has affectiones distinguere, si in utrâque eadem appareant symptomata; atqui in utrâque eadem apparent symptomata, adsunt enim tussis, febris, difficultas respirandi, ergo primo, &c.

Et certè, constat multos fuisse ægrotos quos de affectione pleuriticâ mortuos putabant Medici; & tamen appertis cadaveribus, non plevra inflammata apparuit ut credendi erat locus, sed contrà pulmones, in quibus ne minimum quidèm suspicabantur vitium. Sic *Petrus Servius*, dissectis tercentorum pleuriticorum cadaveribus, pulmones inflammatos, aut purè turgidos invenit, illæsâ, aut saltèm ferè minimè vitiatâ plevrâ.

Aliundè, si res aliter se haberet, difficilè explicaretur cur sanguinem cum purè expuerent pleuritici; nàm loquente *Cælio - Aureliano* « singula extussita » de pulmone venire certum est, qui nequè venis, » nequè arteriis, contiguus, vel admixtus lateri esse » videatur; ut accepta, per ipsum excludi è latere » posse credamus. » Hæc tamen veritas anatomica quasdam patitur exceptiones, cùm constet plures vixisse, qui pulmones plevræ adnatos habuerunt. Hoc accidit iis præsertim qui plevro-peripneumoniam experti sunt. Sed hæc rara, & ideò posita nostra generalia non evertunt.

2°. Indistincto utroque morbo nullus in praxi se subripit error. Enim verò, eadem posita causâ, similis adhibetur curandi methodus æquali cum successu, nàm si à vitio gastrico per emetica sanabitur, si à vitio phlogistico sanguinis venæ-sectio

omnem adimplebit paginam, ergò ſecundo &c. Aliundè primo &c. Ergò rectè mea ſtabilitur opinio.

His præmiſſis, opportunum ſibi locum invenit, in iſto tractatu ſervandus ordo, quem paucis exponam. In quinque capita dividetur mea diſſertatio. In primo de definitione utriuſque morbi agam; in ſecundo de cauſis, in tertio de ſymptomatibus; in quarto de curatione; in quinto pauca quædam adnotabo, circà prognoſim, terminationes, criſes, & complicationes utriuſque. Unum quodque caput in duos ſubdividam articulos. In primo quod de gaſtricâ mihi dicendum incumbet paucis enarrabo. In ſecundo autem quod de phlogiſticâ. Sit itàque.

CAPUT PRIMUM

De definitione, plevro-peripneumoniæ gaſtricæ & phlogiſticæ.

ARTICULUS PRIMUS

De Gaſtricâ.

SI *Stollium* & *Baglivium* audiamus, fomitem hujus morbi in ventriculo & inteſtinis eſſe videbimus. Ad hanc ſedem attendendo difficilè non erit legitimam morbi deffinitionem tradere. Hunc itàque definiemus peculiarem ac inflammatoriam plevræ & pulmonum affectionem, à pravâ intrà primas vias materie ortam. Legitima habebitur hæc definitio, ſi cùm regulis logicis congruat; atqui

reverà congruit, est enim brevis, clara & ergò legitima.

ARTICULUS SECUNDUS

De Phlogisticâ.

Istiùs morbi definitionem ut superiùs allatam ex causâ materiali deducemus non verò ex symptomatibus, cum referenda venirent omnia quæ hunc morbum comitantur, & potiùs descriptio, quam definitio dici posset. Plevro peripneumoniam ergò definiemus peculiarem plevræ & pulmonum affectionem à vitio phlogistico sanguinis; vel quod idem est inflammatorio ortum ducentem. Hanc accuratissimam definitionem regulæ suprà assignatæ demonstrant.

CAPUT SECUNDUM

De causis utriusque morbi.

ARTICULUS PRIMUS

De Gastricâ.

CAUSARUM denominationem antecedere debet quædam circà illarum distinctionem notio. Sic relictis continentibus & non continentibus, remotis & proximis, triplex cum Cel. *Selle* admittemus causarum genus. Primum erit remotarum, secundum materialium, tertium formalium; ex quarum

omnium actione coaleſcit morbus diverſus pro diversâ illarum naturâ.

REMOTÆ.

Per cauſas remotas intelligimus eas quæ ſolæ non valent morbum producere ſed aliarum concurſu indigent. Ille concurſus cauſam externam conſtituit, quæ vitium quoddam tùm in ſolidis, tùm in fluidis valet producere; & ex quâ oriuntur prima morbi phœnomena. Cum hæc cauſa non ſit à remotis realiter diſtincta ſed tantùm remotarum collectio, de illâ peculiare quoddam genus efficere inutile putavi; cum ſinè ſufficienti ratione ſat amplum adauxiſſem cauſarum numerum.

MATERIALES.

Materiales cauſæ dicuntur illæ quæ morbi rationem ſufficientem non continent; ſed tantùm id denotant quod cauſis formalibus exceptis, proximè morbum conſtituit; quo excerpto morbus dirimitur, quo autèm præſente nondùm ponitur.

FORMALES.

Cauſæ formales ſunt eæ quæ in morbo producendo, viribus, corpori ejuſdemque partibus propriis; atquè idioſincraſiæ tribuendæ ſunt. Ut meliùs hujus diſtinctionis pateat veritas, ſit in exemplum gaſtrica plevro-peripneumònia in illo morbo cauſæ remotæ erunt, aër, cœli conſtitutio, &c. materialis erit prava materies, in ventriculo contenta, & à

variis remotis causis producta quæ pro varietate causarum formalium varios poterit morbos procreare. Quantùm enim infelix genus humanum, si quoties pravæ existerent in primis viis materies toties plevro-peripneumoniam experiretur! formalem constituet materialis actio, diversa pro variis viribus, corpori, ejusdemque partibus propriis, & peculiari idiosincrasiâ, cùm possit nùnc dysenteriam, nùnc ophtalmiam, nùnc hepatitidem producere. Hæc sufficiant circà generalem causarum notionem. Ad eas deveniendum quæ huic morbo ansam præbere possunt, exordium à remotis sumendo.

REMOTÆ.

Prima anni tempus. Ut anni tempus tanquàm hujus morbi causa haberi possit, requiritur tantùm, ut in variis anni temporibus existant qualitates quæ huic morbo ansam præbere possint; atqui hæ qualitates existunt; nàm tempore autumnali, aër humidus & calidus existit plerùmque; porrò ad morbum hunc producendum maximè confert. Illius ope laxantur corporis fibræ, ob quarum laxationem debilitantur vires digestivæ, & morbi producuntur verè gastrici ab atoniâ. Ergo primo anni tempus.

Secunda cœli constitutio. Nullus est qui dubitet quantùm in morbis producendis influat cœli constitutio; scitur enim quod licet autumnali tempore aër sit calidus & frigidus vulgò, tamèn omni tempestate possit idem accidere phœnomenum & similes morbi produci, quod non adveniret nisi in morbis procreandis valeret cœli constitutio ergò secundo cœli constitutio.

Tertia graſſans epidemia. Conſtat obſervatione neotericorum quod dùm v. g. adſunt febres inflammatoriæ ſi superveniat plevro-peripneumonia de genere ſit inflammatorio, & eandem mereatur medendi methodum ac febris ipſa ; nàm in illo caſu modò adſint minima ſigna inflammationis anxius non debet herere Medicus, ſed remedia antiphlogiſtica adhibenda. Hanc methodum optimo cum ſucceſſu ſecutus eſt *Stollius* & alii plurimi non infimæ notæ Medici. Ergò tertio graſſans epidemia.

Quarta alimenta difficilis digeſtionis. Illa talem debent producere effectum ſi nimis intrà ventriculum immorando, pravam poſſint acquirere indolem ; atqui hoc certum eſt, conſtat nàmque quod pinguia v. g. difficilè digerantur & facilè ranceſcant in ſtomacho & præſertim ſi quis vinum potiùs quam aquam ſuper-bibat, ergò quarto alimenta difficilis digeſtionis.

Eadem timenda de uſu immoderato fructuum & præſertim immaturorum, difficilè enim in chylum mutantur & putreſcunt citiſſimè.

Idem pravus adveniet effectus, ſi alimenta non noſcivâ qualitate, ſed tantùm nimiâ quantitate ſumamus. Diſtendetur enim ultrà modum ventriculus. Ex nimiâ diſtentione impedietur ejus actio in cibos ; ſimulque non ſufficient ſucci ad penetranda alimenta, & neceſſariò in putredinem mutabuntur.

Quinta ſuppreſſa tranſpiratio. Tranſpiratio nihil aliud eſt quam humor excrementitius per poros cutis exiens, ſi ergò ob rationem aliquam intrà humorum maſſam deferatur valebit varios morbos

producere, qui morbi erunt partibus in quas tendet analogi. Ergò quinto suppressa transpiratio.

Sexta bilis. Bilis vel ob nimiam quantitatem, vel ob pravam qualitatem tanquàm hujus morbi causa remota haberi debet. 1°. Quoad nimiam quantitatem si intrà ventriculum plùs æquo affluat, potest ob languidam vim coctricem, præsertim æstate, pravas induere qualitates & ansam morbo præbere. 2°. Quoad pravam indolem in illo statu non solùm morbum producet, sed etiam alimenta in ventriculo contenta, in saburram acidissimam dentes stupefacientem & acidum vitriolicum spirantem, ut optimè dicit *Stollius* immutabit. Ergò sexto bilis.

MATERIALIS.

Causa materialis erit pravus primarum viarum apparatus ut superiùs diximus. Variabit illius natura pro causarum remotarum illam producentium varietate.

FORMALIS.

Formalem secundùm jàm dicta constituet peculiaris materialis actio juxtà vires corporis, & subjecti idiosincrasiam. Enumeratis variis causis quærendum venit quomodò fiat causa formalis, seù quod idem est, quomodò causa materialis agat in pulmones & plevram. Si *Ballonium* audiamus illud fieri per vapores sursùm elevatos videbimus. Si contrà *Sellé* credamus, ob sympathiam, per nervorum irritationem talia accidere constabit. Si seligere inter illas opiniones liceat, irritationem admittere fas erit eum rationi magis consentanea.

videatur hæc opinio ob, à tempore longo, jàm demonstratos inter pectoris organa & ventriculum consensus.

ARTICULUS SECUNDUS.

De Phlogisticâ.

REMOTÆ.

Prima anni tempus, secunda cæli constitutio, tertia grassans epidemia. De iis modo scripta non repetam. Notabo tantùm quod, ea quæ de aëre calido & humido diximus, nùnc de aëre frigido & sicco esse intelligendâ, & probationes allatas inversè etiàm accipiendas.

Quarta subita corporis exestuatio & refrigeratio. Et 1°. exestuatio, ut exestuationem tanquàm remotam hujus causam habeamus, sufficit ad illa phœnomena attendere, quæ ab ipsâ in œconomiam animalem producuntur. Subitâ exestuatione, adaugentur varii in corpore motus, citatior liberiorque fit circulatio; quod fit sensibile per venarum sub cute perreptantium intumescentiam. Patentiora sunt cutis spiracula, transpiratio ad sudorem usque provehitur. 2°. Refrigeratio. Si his omnibus derepentè superveniat frigus, horret totum corpus, minuitur, vel subitò impeditur circulatio, frigent extrema, pallet vultus, supprimitur transpiratio, & lentor inflammatorius plerùmque lethalis procreatur in subitâ imminutione circulationis; in suppressione contrà totali, quasi ictu fulmineo percussus, moritur æger. Ergò quarto subita corporis

exeſtuatio & refrigeratio in hujus morbi cauſarum cathologo reponi meritò poteſt.

Quinta abuſus alimentorum acrium, & liquorum ardentium potus. 1°. Alimentorum acrium abuſus. Poſſunt nàmque alimenta, acrimoniam chylo ſuppeditare, chylus ſanguinem infeſtando vaſa conſtringere, & lentorem procreare inflammatorium. Ergò primo alimentorum acrium abuſus. 2°. Liquorum ardentium potus. Hujus propoſitionis patet veritas ex effectibus quos producunt, ſubtiliorem nàmque humorum partem diſſipant, ex quâ diſſipatione facilè naſcetur ad morbum diſpoſitio. Ergò ſecundo liquorum ardentium potus, aliundè & ergò quinto abuſus alimentorum acrium, & liquorum ardentium potus.

Sexta exceſſus in venere. Per illum enim exceſſum effluit tenuïor pars humorum cum ſemen habeatur tanquàm balſamum corporis, & ſanguis illo expoliatus viſcoſitatem quandam acquirat quæ ad hunc morbum prædiſponit ergò ſexto exceſſus in venere.

Septima plethora & ſuppreſſio ſanguinea. Hæc omnia tanquàm remotæ cauſæ haberi poſſunt cum vaſa ingurgitando debiliora, cursùm ſanguinis retardent. Ergò ſeptimo plethora, & ſuppreſſio ſanguinea.

Octava, varia animi pathemata. In exemplum tantùm ſint ira & terror. 1°. De irâ. Irâ dùm ſubitâ excandeſcit homo inflatur facies, rubet, calet totum corpus, oculorum tunica adnata ſanguine ſubfunditur, pulſus celer & validus eſt, quæ omnia docent ſanguinem rapidiſſimè moveri, & per errorem loci lentorem inflammatorium produci poſſe. Ergò primo ira. 2°. De terrore. Terrore dùm

quis percellitur, uno momento pallet totum corpus, mox ſuſpiria, anhelitus, & ponderis præmentis circà præcordia ſenſus adſunt. Quæ docent circulationis tarditatem undè repeti poteſt remota morbi noſtri cauſa. Ergò ſecundo terror, aliundè ira ergò octavo animi pathemata.

MATERIALIS.

Illam cauſam aſſignare difficilè non eſt. Ut in iſto articulo patuit omnia ad viſcoſitatem humoribus inferendam conducunt; ergò viſcoſitas ſeù lentor inflammatorius materialem plevro-peripneumoniæ phlogiſticæ cauſam conſtituit.

FORMALIS.

Formalem ex materiali eruere facillimum. Si ad dicta ſuperiùs attendamus actionem lentoris in vaſa pulmonum & plevræ, ob facilitatem quæ ſtat in illis partibus ad morboſam diſpoſitionem ſuſcipiendam pro causâ formali habebimus. Jàm ſatis de cauſis utriuſque morbi; in illarum & enumeratione & explicatione accuratiſſimam attentionem adhibui, felix ſi juvenilem non perdiderim operam, cui ſi quid defuerit parcendum.

CAPUT TERTIUM.

De Symptomatibus.

ARTICULUS PRIMUS.

De Gastrica.

ANTE symptomatum descriptionem mitti debet brevissima de illo cognitio. Veteres latissimo sensu hanc vocem accipiebant, & symptoma vocabant illud omne quod ægro seu corpori accidit, sive secundum naturam, sive præter. Quæ quidem definitio est etiam ex *Galeno* hodie ab omnibus rejicitur, & de statu tantùm morboso intelligitur itaque symptoma dicimus cum *Gaubio* illud omne quod ægro præternaturam accidit, fitque illius vel Medici sensibus obvium. Brevis hæc notio sufficiet ad clariorem dicendorum intelligentiam.

In morbi istius gastrici symptomatibus enumerandis *Stollium* in Arte Medicâ commendatissimum ducem sequemur, cùm de illo rectiùs aliis scripserit; quæ quidem veritas à Cel. hujus Ludovicei Professore D. D. *Vigarous*, in aureis suis prælectionibus, confirmata mihi aliisque auditoribus fuit. Quis enim illo loquente in re præsertim Medicâ dubitaret? Duplicis generis sunt in hoc morbo symptomata antecedentia scilicet, & concomitantia.

Inter antecedentia numerantur, dejectus appetitus, insipiditas & aliquandò amaror oris cum capitis gra-

vitatibus quibus jungi possunt vel vomitus, vel diarrhæa.

Hæc sequuntur presso pede concomitantia quæ plurima sunt numero, & sequenti ordine procedunt. Primo apparent horripilationes vel intensum frigus, accidit dein calor, pectoris oppressio, spirandi difficultas, tussis humida à principio morbi durans, sputum subflavum, mucosum, raro lineis sanguineis intertextum, dolor ardens, qui nùnc in uno, nùnc in altero latere sedem habet, vel utrùmque occupat. Facilis est decubitus in latus quodlibet. Tenduntur hypocondria & dolent. Tenditur stomachus & dolore afficitur ad attactum augente. Ructus aliquandò amari, rubent oculi & facies, quæ rubedo subflavo quodam colore intermiscetur, qui ut D. D. *Vigarous* expressione utar meliùs ad ægri lectum cognosci, quàm definiri valet. Sitis parva aliquandò, etiàm nulla, lingua flava, lumborum dolor, urinæ etiam flavæ cum sedimento lateritio, tormina, diarrhææ vomitus aliquandò biliosi sublevantes, pulsus parvus, celer, & variâ in variis mollitie. Dolor capitis atrocissimus, ardens, erraticus, raro per respirationem auctus. Talia sunt gravia hujus morbi symptomata, In uno eodemque ægro simùl non reperiuntur: variat illorum existentia, pro majori minorive morbi intensitate, & subjecti idiosincrasiâ, cùm sint ægrotantes in quibus nil præter tremorem labii inferioris cum aliis minimis signis juxtà *Stollium* reperitur.

ARTICULUS SECUNDUS

De Phlogisticâ.

Plevro-peripneumoniam phlogisticam nulla antecedunt symptomata, derepentè ingruens inopinantes corripit. Exordium habet ab horrore vel etiam ab ingenti frigore cui succedit calor, summa respirandi difficultas, dolor pectoris punctorius fixus in latere inter tussiendum vel respirandum auctus, cum tussi aliquandò initio sicca, vel cum sputis mucosis, quæ lineis sanguineis striantur. Suprà latus affectum impeditur decubitus. Rubet intensè facies, rubent & scintillant oculi. Sitis adest ingens, lingua sicca & arida lumborum acutissimus dolor, urinæ paucæ, rubræ, nil deponentes pulsus durus, celer, & magnus. Licet tamen parvus, & quasi oppressus aliquandò appareat, quod à plethorâ plerumque originem habet. Adsunt quoque dolores capitis, & dùm sanguis emittitur apparet crusta alba quam phlogisticam vocamus, de quâ aliquid dicendum congruum mihi videtur. Circà illam duplex exurgit enodanda quæstio. Prima an semper in morbis inflammatoriis existat; & debeat haberi tanquàm essentiale diathesis phlogisticæ signum? Secunda nùm boni ominis præsentia illius, pessimi verò semper absentia? Quoad primam quæstionem varia est variorum opinio, contendit enim Cel. *Svietenius*, se observasse inflammationes in quibus non aderat crusta illa phlogistica, illasque aliis periculosiores vidit. Huic assentiri videtur *Trillerus* quoad primam propositionis partem cùm dicit sæpè non observari

in

in morbis inflammatoriis, primis diebus præſertim. Quoad ſecundam partem ſcilicet an ſit diatheſis phlogiſticæ eſſentiale ſignum? Affirmativè reſpondet idem « Auctor. Hæc cruſta, inquit, ſummum inflammationis phlogiſticæ ſignum portendit. » Cui accedit etiàm D. D. *Vigarous* opinio, ideòque concludemus quod in morbis inflammatoriis ſemper non exiſtat; ſed quod ubi apparet, tanquàm eſſentiale inflammationis phlogiſticæ ſignum, haberi poſſit. Quoad ſecundam vero quæſtionem diſſentiunt ſummi duo viri nempè *Baglivius* & *Trillerus*. Sic primus loquitur, « ſi in ſanguine è vena extracto, non » appareat cruſta alba, quæ neceſſariò apparere » debet peſſimum, materies nàmque illam efficiens, » intrà pulmones remanet, eoſque infarcit, undè » paulòpoſt creſcunt febris, inflammatio, reſpi- » randi difficultas, & reliqua ſymptomata. » Alter autem contrarium aſſerit « nemo Medicorum (in- » quit) deſperet ſalutem, ubi pleuriticorum ſangui- » nem nobili illâ cruſtâ orbum conſpexerit, quin » potiùs, impensè ſibi gratuletur, quod ægros » nactus ſit quorum ſanguis careat adhùc triſti » illâ inflammationis purulentæ notâ caracteriſ- » tica. » Nos optimi ominis illius abſentiam, præſentiam verò, non pro peſſimo habebimus cum nullæ ferè ſint inflammationes, in quibus non exiſtat, & multæ quotidiè ſanentur.

CAPUT QUARTUM

De Curatione.

ARTICULUS PRIMUS

De Gaſtricâ.

UT quæ mihi ſunt de curatione dicenda, methodicè abſolvantur, agam in genere de variis remediorum claſſibus huic morbo appropriatis. Cum in illis adeò ſint multiplicatæ ſpecies, utiliores ſeligam, quarum virtutem, tempus, & adminiſtrandi modum, breviter enarrabo.

Variæ illæ remediorum claſſes vel internè ſumuntur, vel externè applicantur. Juxtà illorum actionem ne adſit confuſio queſtio movebitur primo.

DE INTERNIS.

Internorum nomine donantur remedia, quæ intùs aſſumpta, vel evecuationem, vel alterationem humoribus noſtris inferre valent, ſed cum tot ſint in corpore noſtro humores; totque remedia ad unumquemque, vel alterandum, vel evacuandum; de iis omnibus ſcribendi nec animus eſt, nec neceſſitas expoſtulat. Illa tantùm enuntiabo, quæ ad morbi noſtri curationem conducere ſpeciali modò poſſunt.

Emetica. Subſtantiæ, quæ agendo ſuprà primas

vias materies in ventriculo, vel inteſtinis contentas expellunt irritando, & periſtalticum motum invertendo; ſpeciali ſub emeticorum titulo veniunt. Patet ex ſolâ definitione quantæ ſint utilitatis, cùm directè agant in cauſam materialem, & ſublatâ illâ causâ ut vidimus tollatur morbus.

Ex duplici regno deſumi poſſunt, ex vegetabili nempè & minerali. Inter ea quæ à primo ſuppeditantur, aliquâ cum utilitate unicum præſcribi liceret; hypecacuanha ſcilicet, ſed nequaquam adhibetur præſertim æſtate, autumno, ubi viſcoſæ materies ventriculi & inteſtinorum parietibus adhærent; & difficilè moventur, tùm quià vim non habet diſſolventem, & attenuantem, tùm quià craſſis involvitur materiebus, effectumque nullum producit; tùm quià tandem, ſunt temperamenta delicatula, quæ illius acceptioni reſpuunt. Sola igitur præſtantiſſimum habent ſucceſſum, quæ è regno minerali deſumuntur. Sic variæ antimonii præparationes, & tartarum emeticum præcipuè juxtà methodum ſtollianam, curationis majorem adimplet partem. In primis morbi temporibus debet propinari attendendo ad ſaburræ evacuandæ conſiſtentiam. Si de viſcoſitate dubitetur, & urgens non ſit periculum, vel in morbi principio vocatus fuerit Medicus, illius uſum antecedere debet potûs diluentis adminiſtratio; ut meliùs ſuam exerat actionem. Si urgeat periculum, & ſub fine morbi vocatus fuerit Medicus, ſubitò propinandum, tùnc enim doſis prima fluidiorem partem evacuat; & vi diſſolvente, & attenuante craſſiorem incidit; ità ut alterâ exhibitione foras amandentur reliquia. Ultima hæc methodus tentanda eſt ſolummodò in caſu ubi lon-

gior esset primâ, aliter enim ob illâ discedendum.

Cathartica. Catharticæ dicuntur substantiæ, quæ vitutem habent evacuandi per alvum. Videndum utrum in isto morbo conveniant? Quæstionis solutio nequaquàm difficilis; nàm si consideremus, quod possit remanere intrà intestina pars quædam materiei, quæ actioni emeticorum se subduxit, videbitur quod optimè prodesse possint.

Ex duplici etiam regno illa habemus, vegetabili scilicet & minerali. Quæ ex vegetabili in hoc morbo conveniunt, sunt anti-biliosa, ut cremor tartari, tamarindi, &c. Quæ è minerali, salia neutra, sal glauberi, sal epsoniense, quod aliis convenientiùs esse videtur, utpotè cum, basim habeat absorbentem, ex harumce substantiarum permixtione, fiunt potiones purgantes, ptysanæ, quæ dulcem, & optimam præstant in hoc morbo medicinam. Debent adhiberi cum jàm præcesserunt emetica, ideòque nunquàm in principio morbi, nàm tùnc materies in ventriculo contentas, per tractum intestinorum ducent; quæ à vasis chyliferis absorptæ, massam sanguineam inquinabunt, ac proindè morbum, sat mali moris, pessimum efficient.

Bechica. Bechica definiuntur remedia quæ expectorationi favent. Vel consistentiam humoris evacuandi adaugent, & incrassantia; vel minuunt & incidentium nomine insigniuntur. Horum, nullus est qui utilitatem non videat, tùm ad coctionem promovendam, tùm ad tollendos crassiores pulmonum infarctus.

E triplici regno fluunt, animali, vegetabili & minerali. In primo de melle tantùm loquar, cum & optimi sit usus, & communissimum efficiat reme-

dium. poſſet quis objurgare ex eò quòd, illud ad animale regnum retulerim, ſed reſpondebo objurganti quod nobis olim dixit in materie medicâ Cl. hujus Univerſitatis Profeſſor D. D. *Gouan* quod tritam ſit viam ſequendum, & in re tàm parvi momenti cùm aliis errandum, ne ſtabilitus invertatur ordo. Quæ è vegetabili, ſunt plurima, ſic *pulmonalis*, *borrago*, *gliſcirrhiſa*, tuſſilago, &c. debent vulgo primis morbi diebus in uſum vocari, cum vim incraſſantem habeant, & nimis tenuem materiem, ad requiſitam coctionem ducere poſſint. Illâ vel ſub formâ ptyſanæ, vel ſub formâ ſyrupi exhibentur. Secunda methodus melior cum propoſitum, magis directè attingat. Quæ tandem è regno minerali, ſunt *kermes minerale* vel *tartarum emeticum*. Sub fine morbi præſertim debent adhiberi, ad nimis craſſam materiem incidendam ac proindè ipſius favendum expectorationi. Anteponendum eſſet *tartarum emeticum* kermeti minerali, cum ultimum in aquâ non diſſolvatur, ſed nova adeſt illud exhibendi methodus quâ æquè ſit utile. Hanc optimo cum ſucceſſu ſequitur jàm nominatus D.D. *Vigarous*. In eo conſiſtit, ut granum unum in quatuor partes æquales dividatur, & unaquæque pars, *in looch albi* cocleare uno, unaquâque horâ vel unoquoque bihorio ſumatur. Optima eſt hæc methodus in eo quod Medicus, de doſi quam ſumit æger certus ſit; dùm in aliis totum granum, ob famulantium inattentionem, ultimo ſæpè ſæpiùs bibebatur hauſtu. Optimum etiam præbet remedium compoſitio pharmaceutica ex melle, aceto & ſquillæ radice, quæ ſub nomine *oximellis ſquillictici* cognoſcitur, virtutem habet incidentem & atte-

nuantem, convenitque ubì *tartarum emeticum*, & *kermes minerale.*

Refrigerantia. Refrigerantia ſunt remedia, quæ vim habent, nimium humorum æſtum temperandi porrò in hoc morbo conveniunt, cum adſit æſtus magnus, & anti-bilioſam pleraquè habeant virtutem.

Ex triplici etiam regno haberi poſſunt. Quæ ex animali ſunt *aqua pulli*, *aqua vituli*, &c. quæ è vegetabili ſunt *nimpheæ*, *parietariæ*, *fragariæ*, radices. *Hordeum*, *acetum*, *mala cydonia*, *aurantia*, &c. Quæ è minerali *nitrum*, *cryſtallum minerale.* Omni morbi tempore exhiberi poſſunt, vel ſub forma ptyſanæ, vel ſub forma juſculi quibus, ſi caſus requirat, immiſcebuntur jàm nominata bechica, optimo cum ſucceſſu.

Narcotica. Quæ valent dòlorem ſedare, ſomnum conſiliando, & variis corporis partibus laxitatem inferendo, tali ſub voce deſignantur. Unum tantùm ſeligemus in regno vegetabili, *Laudanum* ſcilicet. Duplici ſub caſu convenit, vel ubi nimius ſecandus eſt dolor vel ubi propter diarrhæam & debilitatem, nimis craſſiora fiunt ſputa aut omninò ſupprimuntur. In illo adminiſtrando, prudens debet eſſe Medicus. Sic in primo caſu parva quantitas optimè agit dolorem ſedando, ægrique vires reficiendo. In ſecundo vero juxtà *methodum ſtollianam* debet propinari, & nihil de illius uſu timendum; ſiſtit enim plerùmque diarrhæam, & *kermes minerale* cum quo miſcetur, laxato per ſomnum corpore, vim ſuam in pulmones efficaciùs exercet, ſputaque facillimè promovet. En quæ pro temporis brevitate de internis dicenda putavi, nùnc ut à profatis non deſiſtam agendum.

De Externis.

Externa dicuntur ea, quæ ſuprà exteriores corporis partes applicata effectum quemdam ſortiuntur, qui varius eſt pro variâ illorum virtute. Pauciſſimæ ſunt remediorum claſſes quæ ſub illo conveniant ad duas præcipuè referri poſſunt, ad narcotica ſcilicèt, & veſicatoria illa ſeorſim conſideranda, & primò.

Narcotica. Licèt ut ſuperiùs patuit, internè adhibeantur, externè tamen aliquandò apponi poſſunt, ſic v. g. ubi nimiùs ſedandus eſt dolor, & internus timendus venit uſus, licèt parciſſimâ doſi exhibeantur, externè appoſita eundem effectum ſortiuntur & quidem cum minori vi: itàque meritò externus uſus, interno tùnc anteponendus.

Veſicatoria. Ut quæ de hujus morbi curatione dicenda ſunt abſolvantur, agendum de veſicatoriis. Talia non immeritò, à pluribus laudantur remedia, ſed videtur quod in illis adhibendis ſat parci non fuerint practicantes, & meritò dici poſſet quod olim noſtrâ peritiſſimus in arte, *Celſe* de venæſectione dicebat. « Sanguinem mittere novum non » eſt, ſed nullum eſſe morbum, in quo non mit» tatur noviſſimum. » Tali in errore præſertim incidit alias Cel. *Pringlius*, qui omnes morbos ope veſicatoriorum aggrediebatur, & quamvis veniam concédant Medici, dicendo quod morbi ab illo tractati eſſent inflammatorii ſimulque catarrhoſi, non minùs venit redarguendus, quià tantùm ſub titulo inflammationum, morbos illos cognoviſſe videtur, & enuntiaſſe. Unicus eſt caſus in quo ſub noſtro morbo conveniant. Cum inutiliter adhibitis

narcoticis , non adduntur vires ob nimiam diarrhæam , vel aliâ qualibet de causâ debilitatæ. In illâ circumſtantiâ , ſequendum *Stollii* præceptum , & tanquàm rubefacientia , non tanquàm ulcerantia applicari debent cum effectum tonicum , non verò evacuativum expoſtulet Medicus. Si jàm dicta perpendamus , patebit quod ſufficiant indicata remedia ad morbum ſanandum , modò ſit ſanabilis , aliter enim fruſtrà laboraret Medicus , qui artem divinam non exercet juxtà iſtas. *Pſalmi* 126 voces, *niſi Dominus cuſtodierit civitatem fruſtrà* vigilat qui *cuſtodit eam.*

ARTICULUS SECUNDUS

De Phlogiſticâ.

Modum ſcribendi in articulo præcedenti ſtabilitum ſequar , & quæ jàm dixi inutilitatis causâ , hic non repetam , itàque ſit quæſtio.

De Internis.

Refrigerantia. De illis jàm ſcripta ſufficient. Hic tantùm notabo quod acida non conveniant , utpotè cum , vim habeant coagulantem , & valeant morbum ab ſpiſſitudine orientem adaugere. Ex illis tantummodò debet abſtrahi nitrum , quod licèt acidum , vim non habeat coagulantem juxtà Clariſſimum *Lewis* , ſed è contrà & diluentem & refrigerantem , ab initio ad finem uſque morbi adhiberi poteſt ſub formâ vel ptyſanæ , vel juſculi , vel cremoris , relativè ad remediorum adhibitorum naturam.

Bechica. Eadem eſſe debent ac in altero morbo dixi, & eadem formâ iiſdemque temporibus adhibenda.

Diaphoretica. Diaphoretica nuncupantur remedia quæ valent evacuandum humorem ad cutim promovere; atqui in hoc morbo conveniunt; ſi enim recenſendas videamus criſes, cernere erit quod ſæpiſſimè hic morbus per ſudores terminetur. Cùm apparebunt ſigna illos denotantia, & tamen non accident, juvanda erit natura horumce remediorum ope. E duplici regno illa habemus præcipuè, ex vegetabili & minerali. In primo ſeligemus *flores ſambuci*, *camphora*; in ſecundo totam adimplebunt paginam variæ antimonii préparationes, parciſſimâ doſi exhibitæ, & in primis antimonium diaphoreticum.

Narcotica. De iis legantur in præcedenti articulo dicta.

De Externis.

Inter illa recenſentur numero plura, ut cataplaſmata emollientia vel narcotica. Emollientia, ſub variis morbi temporibus, poſſunt applicari; narcotica ut jàm dixi, ubi nimius ſedandus eſt dolor. Apponuntur etiam aliquo cum ſucceſſu ſuprà latus affectum *calidus later*, aut *hordeum torrefactum*, ad conjeſtionem impediendam. Utilè non eſt hoc remedium niſi in primo morbi inſtanti; ſi enìm jàm facta eſſet conjeſtio, plùs noceret quàm prodeſſet. Veſicantia etiam conducunt ſub caſibus recenſitis, & eodem modo applicata.

Phlebotomiâ. Phlebotomia ea eſt chirurgica operatio, quâ venâ ſecatur, ad mittendum ſanguinem. Hæc ſummum eſt, præſtantiſſimumque

remedium. Sicut enìm in altero morbo emetica, ità in isto venæ-sectio summum adimplet scopum. Ut de illâ pertractetur methodicè cum *Trillero* videbimus, 1°. quo tempore mitti debeat sanguis. 2°. An pluries? 3°. In quânam parte fieri debeat sectio. 4°. Quænam sit mittenda quantitas.

1°. Quo tempore mitti debet sanguis. In hoc consentiunt Auctores ut in primis morbi diebus mittatur, sed nisi citò vocatus fuerit Medicus, vel si jàm facta indicetur ex dolore summo, viribus, aut pulsu, institui potest juxtà *Hippocratis* observationem qui ad septimam usque diem sanguinem misit. Huic opioni assentitur Auctor cujus divisionem agendo de phlebotomiâ sequimur, cùm octavo & nono etiam die optimo adveniente successu, hanc tentaverit operationem. Notandum tamen quod ità se gerere non debeat Medicus, si vel crisis, vel illius minima signa appareant. Aliter enim immutaretur naturæ ad crisim intentæ motus.

2°. An pluriès? Huic quæstioni accuratissimè non potest responderi cum difficultatis enodatio pendeat à temperamento & viribus; itàque totiès mitti debet sanguis quotiès indicant temperamentum, vires & pulsus. Et hæc sanè ad morbi curationem adimplendam satis esse possunt.

3°. In quânam parte secari debeat vena? Inter se hac de re plurimùm dissentiunt Auctores. Jàm sæpiùs nominatus *Trillerus* in principio morbi venam brachii secandam suadet. Talem agendi modum cum illo approbamus. Ratio est, quià cum tùnc non profundè impacta, aut omninò perfecta sit conjestio meliùs est derivare. Debet etiam in brachio parti affectæ correspondenti tentari. Hujus rei verita-

tem vidit jàm dictus Medicus per observationem; sibi propriam. Si verò jàm facta fuerit in brachio; tentanda in pede, quià tùnc utilius est revellere ad minuendam irritationem, & avertendum ab illâ parte humorum affluxum. Si sub morbi finem vocatus etiàm fuerit Medicus in pede celebranda; aliter enim nedùm sublevaretur æger, è contrà graviori afficeretur dolore & majus incideret in periculum, ob dictas rationes.

4°. Quænam mittenda quantitas? *Sydenhamius* 40 uncias per totum morbi curriculum mittendas dicit, cum sic loquitur in suo de pleuritide tractatu: « Et quamquàm in curandis morbis integrum mihi » esse volo, ut plùs minùsve sanguinis pro rei ratione » demendum præcipiam, raró tamen observavi » pleuresim confirmatam in adultis minori quam » 40 circiter unciarum sanguinis impensâ sanatam.» *Trillerus* contrà donec ampliùs non appareat crusta phlogistica. Sed audax nimis hæc methodus cum aliquandò tota detrahenda veniret sanguinis massa. Ego ex caractere & vi peculiari morbi, ex viribus, pulsu, &c. Mensurandam esse sanguinis quantitatem censeo. Prudenter se geret Medicus qui hanc sequetur methodum, cum sanguinem ad uncias detrahere sit periculosissimum.

CAPUT QUINTUM

De Prognosi, terminatione, crisi, & complicatione, utriusque morbi.

ARTICULUS PRIMUS

De Gastricâ.

Prognosis. CIRCA hujusce morbi prognosim paucissima dicenda veniunt. In genere prudens debet esse Medicus inexpertus præprimìs & suæ famæ consulens, ad illam instituendam. In mentem semper revocet Clarissimi *Baglivii*, superiùs recensitum effatum, « ô quam difficilè de morbis pulmonum » certum dare præsagium! » aliundè prompti esse non debemus cum & ægro, & parentibus, injucunda ferè semper sit. Attamen quædam dantur signa quæ etsi generalissima ad illam instituendam nos ducere possunt.

Primum, si viros infestet potiusquam fœminas boni est ominis.

Secundum, si latus dextrum potiusquàm sinistrum occupet.

Tertium, Si æger robusti sit temperamenti, & juvenilis ætatis.

Quartum, si propinatis emeticis dolor sæpè sæpiùs locum mutet.

Quintum, si symptomata nec morbi gravitatem adæquare, nec superare videntur.

Sextum, ſi adhibitis auxiliis æger levamen quoddam perſentiat.

Quæ peſſimum morbum denotant ſequentia ſunt, ſaltem magis evidentia.

Primum, ſi jàm recenſita ſigna inverſo ordine adveniant.

Secundum, ſi ſuperveniat diarrhæa vires debilitans.

Tertium, ſi pravæ ſint indolis excretiones, & præſertim alvinæ. Nàm ſignum eſt humores intrà primas vias contentos putridam & gangrænoſam acquiſiviſſe indolem.

Quartum, ſecundum *Hippocratem* & *Baglivium*; ſi jàm ſanata affectio iterùm recrudeſcat. « Pleuri- » tides recidivantes, ut ipſe dicit Medicinæ parens, » omnes fermè ſunt læthales. »

Terminatio. Triplici modo ut alius quilibet morbus terminatur. Vel enim ad ſanitatem, vel ad alium morbum, vel ad mortem vergit. Et à ſeptimo ad decimum-quartum, vel ad vigeſimum-primum ſe extendit. Cum ad ſanitatem, vel per diarrhæam, vel per vomitum terminari ſolet, quæ quidem terminationes criſes dici non valent, cum criſes motus ſint naturæ, & in iſto morbo non naturâ, ſed arte excitentur notante *Stollio.* Nàmque criſim facit Medicus nùnc per vomitum, nùnc per alvum ducendo, ideòque meritò naturæ dici poteſt in tali circumſtantiâ miniſter.

Cum in alium morbum, in morbum putrìdum ſæpè ſæpiùs abit vel per intempeſtivè adhibitam venæ-ſectionem, vel per errores in diætâ commiſſos. His enim peccantibus, materies ſecundas vias ingredi & ex ſimpliciter gaſtrico morbum putridum malignumque efficere poſſunt.

Cum in mortem, inutiliter adhibitis variis remediis, graviora fiunt symptomata, ægri miserrimæ pereunt mali victimæ; & hic patet quam ponderosissimum *Baglivii* dictum. « O quam difficilè curare » morbos pulmonum ! »

Complicatio. Tot possunt esse complicationis species quot sunt variæ diatheses; nàm vel cum catarrhosâ, vel cum phlogisticâ, vel cum verminosâ &c. complicabitur. Ideòque variam exiget curandi methodum. In variis illis casibus, adhibenda primo remedia quæ diathesim prædominantem valent corrigere juxtà vulgatissimam therapeïæ regulam, ex duabus indicationibus urgentiori satisfaciendum. Si utraque eodem modo dominet diathesis, remedia utrique propria debent complicato etiam modò exhiberi; & optima habebitur curandi methodus.

ARTICULUS SECUNDUS

De Phlogisticâ.

Prognosis. Circà prognosim dicta in articulo præcedenti sufficiant, addendum solummodò quod si in primis morbi diebus superveniat diarrhæa pessimi est ominis; & boni contrà cum factâ venæsectione, fixus antea dolor ad scapulas protenditur. Hoc signum numquàm sibi defuisse asserit *Trillerus* vir in hoc morbo firmiter credendus.

Terminatio ut gastricâ plevro-peripneumonia terminatur. Cum in sanitatem, variæ sunt hujus prænuntiæ crises per quarum tempus Medicus non naturæ minister, sed tantùm contemplator esse debet si natura sibi sufficerit; aliter juvanda per media

convenientia, crifes quæ accidere folent funt numero plures. Has feorsìm enumerare meum eft cum fignis unicuique propriis.

Prima, hæmorrhagia narium. Signa funt rubor faciei oculorumque major, gravitas temporum, narium pruritus. Si hæc apparuerint & facta non fuerit crifis, promovenda *fternutatoriorum* ope. Eadem fequenda methodus quoad alias, remedia unicuique propria adhibendo.

Secunda, fudores. Illos futuros denotant cutis antea aridæ & ficcæ mollities & humiditas, pulfus ex duro mollis.

Tertia, urinæ. Si per urinas folvatur adparent lumborum hypocondriorumque gravitates, & ardoris circà pudenda fenfus.

Quarta, fputa. Hanc præfentem denotant fputa cocta, requifitæ confiftentiæ & facilis illorum è pectore expulfio.

Quinta, diarrhæa. Advenire fufpicatur per cholicas, borborygmos, &c. Aliundè notandum quod raró hanc viam fequatur natura.

Sexta, abfceffus externus. Nàm notante *Stollio* parotis quæ fupervenit morbum folvere valet. hujus advenientis figna funt tumoris inflammatorii, ut dolor, tenfio, rubor, &c. Hanc etiam terminationem vidit *Baglivius*; fic nàmque fefe exprimit, Clariffimus ille Vir « pleuritici quibus in » interiora auris dolor, & exindè abfceffus & pus » fuperveniebant omnes fanabantur. » Diximus in illis variis crifibus recenfendis quod omen fint infallibile ferè fanationis, fed addendum quod neceffe fit, ut his advenientibus minuantur fymptomata;

nàm aliter morbus crudelissimus fieri posset ; & æger in majori versari periculo.

Cum in alium morbum abit, tempore crisis accidit sæpè quod minutis aliis signis, adveniant leves horripilationes, gravitas in pectore, febris sub vespere adauctio, quæ quidem in pulmonum abscessum morbum abiisse significant. Hæc terminatio sola est, in quam morbus noster abeat, cum in alium morbum tendit.

Cum ad mortem, omnia subitò adaugentur symptomata, & quasi apoplectici pereunt ægrotantes.

Complicatio. Idem dicendum de illius quod de alteriùs complicatione dixi cum iisdem possit immisceri. Diathesibus, & juxtà complicationem eadem requirat auxilia.

Jàm satis de morbis duobus infensissimis, parva nàm dissertatio, pro paginæ angustiâ longior. Felix *Professores Illustrissimi*, si non novum hoc opusculum, cum è vestris, lectionibus quantùm fieri potuit haustum, non dedignemini ; sed & illud, & Auctorem paterno oculo aspiciatis.

FINIS.